

*Н.Д. Жильнікова – викладач кафедри юридичних дисциплін
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ;
науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. кафедри юридичних дисциплін
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
В.П. Грובה*

ПРОБЛЕМА ЕМІГРАЦІЇ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ

За даними ООН, Україна належить до категорії держав з чітко вираженим еміграційним спрямуванням. Вагомий внесок у вивчення теорії та практики трудової міграції зробили провідні вітчизняні вчені – В. Будкін, О. Власюк, А. Кравченко, Ю. Макогон, Н. Марченко, С. Писаренко, М. Романюк, А. Філіпенко, І. Школа; російські вчені – С. Глінкіна, А. Кіреєв, Н. Кулікова, г. Овчінніков, І. Сініцина.

Міграція трудових ресурсів – це переміщення кваліфікованої робочої сили та працездатного населення в національному або міждержавному просторі, внаслідок якого відбувається відтік чи притік тих кадрів, що забезпечують галузі виробництва, культури, науки, техніки тощо.

Термін “трудящі-мігранти” згідно з Рекомендацією МОП № 86 про трудящих-мігрантів (липень 1949 р.) означає особу, яка з метою наймання на роботу мігрує з однієї країни в іншу інакше, як за власний рахунок; термін застосовується до будь-якої особи, законно допущеної як трудящий-мігрант. Згідно з Європейською Конвенцією про правовий статус трудящих-мігрантів 1977 р. термін означає громадянина договірної сторони, якому дозволено другою договірною стороною проживати на її території для виконання оплачуваної роботи [4, с. 458].

Найбільших втрат українське суспільство зазнає від еміграції висококваліфікованих працівників. Україна інвестує свій людський капітал в економіку практично всіх розвинених країн світу. Було встановлено, що країнами-донорами спеціалістів вищої кваліфікації є такі держави, як Великобританія, Індія, Ірландія, Канада, Німеччина, Росія, а найбільшими країнами – імпортерами – Канада, США, Гонконг, Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, Малайзія, Китай, Японія. Лідером із залучення висококваліфікованих мігрантів на міжнародних ринках інтелектуальних ресурсів є США, що виграє за рахунок високої оплати, сприятливих умов праці, якісного університетського рівня навчання студентів, наявністю добре оснащених лабораторій тощо.

Найважливішою складовою науково-технічного потенціалу є наукові кадри. Україна традиційно вважається державою з вагомим науковим потенціалом, визнаними у світі науковими школами, розвинутою системою підготовки кадрів. У цілому насиченість України науковими кадрами залишається досить високою і знаходиться на рівні східноєвропейських країн (5,3 виконавця наукових і науково-технічних робіт на 100 осіб економічно активного населення). Зазначимо, що спостерігається стрімкий розвиток мережі закладів, що здійснюють підготовку наукових кадрів. Так, з 1994 по

2007 рр. кількість аспірантур зросла в 1,6 рази (з 291 до 479), докторантур – у 2,5 рази (з 93 до 235). Відповідно зросла і кількість бажаючих отримати певний науковий ступінь, а саме, за цей же період, чисельність аспірантів збільшилась в 2 рази (з 13 до 27 тис.), докторантів – у 2,4 рази (з 0,5 до 1,2 тис.). Україну відзначають як країну, що дотримується гендерної рівності у підготовки наукових кадрів. Так, у 2003 р. жінки склали 51 % (14 тис.) загальної чисельності аспірантів та 42 % докторантів.

Проте продовжується процес еміграції наукових працівників, зокрема фахівців вищої кваліфікації. З 1991 по 2005 рр. з України, за даними Держкомстату емігрувало 525 докторів і 1 026 кандидатів наук.

З 2002 по 2007 рр. виїхало понад 700 докторів і кандидатів наук. Основні країни, куди емігрують українські фахівці, це США (189 осіб), Росія (141 особа), Німеччина (126 осіб). Середній вік кандидатів наук, що емігрували, складав 45 років, а докторів – 54 років [3, с. 138].

Мотивами міграції вчених та спеціалістів є: висока матеріальна винагорода, широкі можливості для саморозвитку, досконале лабораторне обладнання, можливість користуватися науковими центрами тощо. Учені та фахівці створюють міжнародні центри високих технологій, інтелектуальні центри (організації, мережі) мігрантів за кордоном (студентські/наукові мережі, об'єднання експертів, інтелектуальні мережі діаспори). Існує низка формальних механізмів, через які бізнес-діаспора сприяє залученню інвестицій, серед яких – ділові мережі діаспор (Ліванська ділова мережа (LBN), Південноафриканська діаспорна мережа (SADN)), палати, орієнтовані на діаспори (Карибсько-Американська торгово-промислова палата (CACCI)), урядові агентства сприяння інвестиціям діаспор (Вірменське агентство розвитку (ADA)) [2].

Наслідки міграції людських ресурсів з України – міграція висококваліфікованої робочої сили і науковців спричинила якісні зміни на ринку праці, відтік молодих людей і жінок призвів до скорочення як народжуваності, так і чисельності населення країни.

З метою забезпечення прав працівників-мігрантів О.А. Малиновська пропонує: приєднатися Україні до визнаних міжнародно-правових механізмів захисту прав; укласти відповідні угоди з країнами-реципієнтами української робочої сили, контролювати діяльність приватних посередницьких фірм, активізувати участь у працевлаштуванні за кордоном державних служб зайнятості (угоди про співробітництво з службами за кордоном), надавати юридичні консультації; розширити мережу та штат дипломатичних представництв в місцях найбільшого накопичення заробітчан, створити соціальні приймальні для правової допомоги мігрантам тощо[2].

Література

1. Лавриненко, С. І. Тенденції трудової міграції з України до країн СНД [Текст] / С. І. Лавриненко // Стратегічні перспективи. – 2009. – № 2(11). – С. 186.
2. Малиновська, О. А. Управління зовнішніми міграціями в контексті європейської інтеграції України [Електронний ресурс] / О. А. Малиновська. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.

3. Політика європейської інтеграції [Текст] : навчальний посібник / під ред. В.Г. Воронкової. – К. : Професіонал, 2007. – 512 с.
4. Римаренко, Ю. І. Міжнародне міграційне право [Текст] : [підручник] / Ю. І. Римаренко. – К. : КНТ, 2007. – 640 с.

Жильнікова, Н.Д. Проблема еміграції висококваліфікованих працівників [Текст] / Н.Д. Жильнікова ; наук. кер. В.П. Грובה // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 р.). – Суми : УАБС НБУ, 2009. - С. 233-235.